



Institucionální směry

Institucionální směry

- založeno na institucionální ekonomii
- v období strukturalistických a kriticko-realistických snah o vysvětlení fungování regionálních struktur
 - ▣ rozmach od 80. let 20 století, v současnosti velmi dynamicky rozvíjející se směr
 - ▣ skepse k velkým všeobecným teoriím
 - ▣ nedůvěra k možnostem spolehlivě předpovídat vývoj na základě exaktních metod
- v podstatě paradigma založené na aktivizaci vnitřního potenciálů regionů (endogenní rozvoj) oproti teoriím založeným na vnějších rozvojových stimulech

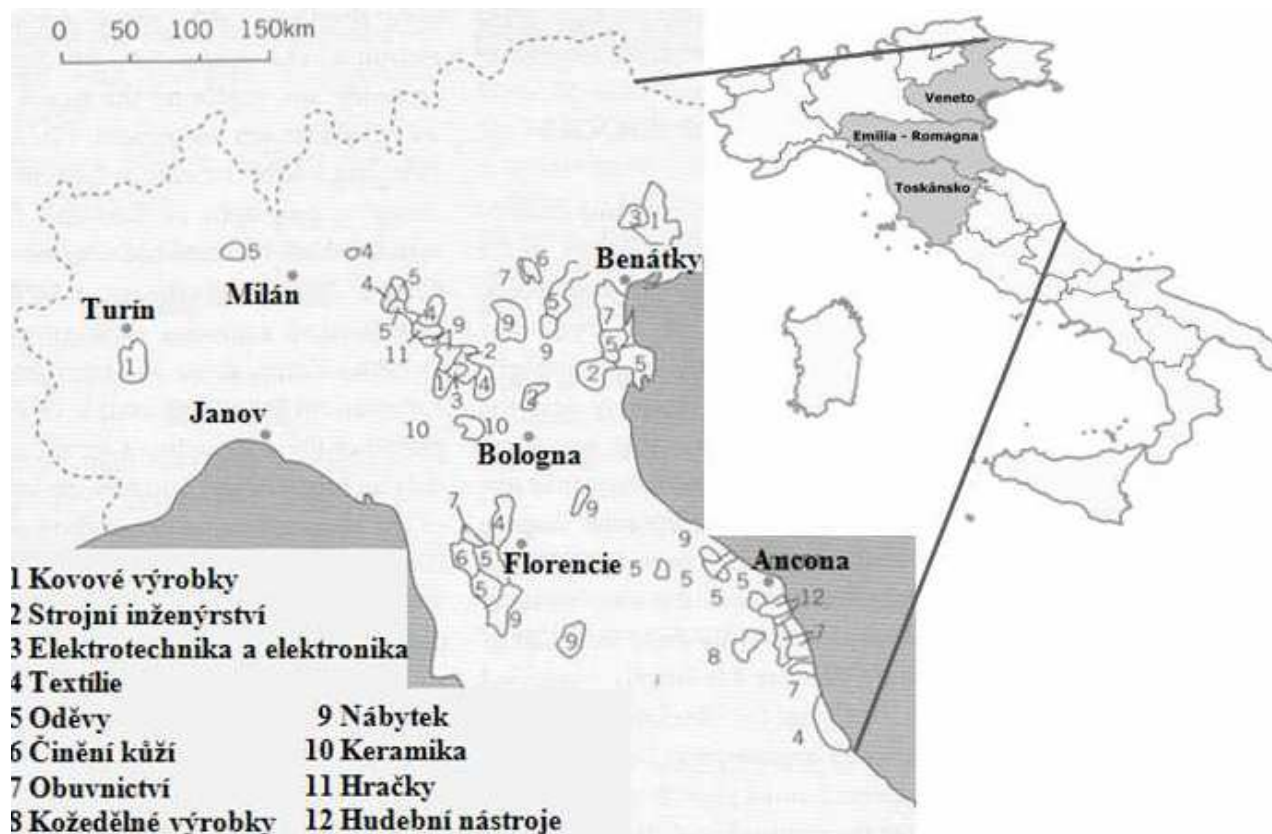
Institucionální směry

□ studium

- ▣ zájem o technologický pokrok, inovace a proces učení se
 - vedou k narušování rovnováhy trhu, jsou často rolí náhody a nedeterministických faktorů
- ▣ zájem o fungování firem
 - vzájemné vztahy mezi firmami, vnitřní organizace, způsob komunikace atd.
- ▣ zájem o instituce
 - ve smyslu instituce jako konkrétní organizace (úřad, hospodářská komora atp.)
 - instituce jako typické (zrutinizované) chování, navyklé praktiky apod.

Teorie výrobních okrsků

- základem Marshall a jeho aglomerační úspory
- studium hospodářského úspěchu „třetí Itálie“



Teorie výrobních okrsků

- nečekaný poválečný rozvoj, vymykající se dosavadnímu pojetí vhodných předpokladů rozvoje
- specifické socioekonomické podmínky
 - ▣ základem byl pocit sounáležitosti místních obyvatel, důvěry a tradičních hodnot (silně religiózní oblasti)

Teorie výrobních okrsků

- dynamický rozvoj malých a velmi malých firem (do 10 pracovníků) a velký význam jejich specifického způsobu spolupráce, prostorové blízkosti a aglomeračním efektem
- vertikální dezintegrace výroby
- pružná reakce na poptávku a na rychle se měnící požadavky na malosériové nebo módní zboží
- využívání flexibilní technologie umožňující levnější výrobu (současně také dosahování značných úspor z rozsahu)

Teorie výrobních okrsků

- úspory byly podle analýz dosaženy úzkou mezipodnikovou spoluprací a existencí specializovaných firem
 - ▣ poskytují služby, zajišťují výhodné úvěry, vedou účetnictví, apod.
 - ▣ malé firmy a jejich asociace a podpůrné instituce jsou považovány za nejvýznamnější subjekt regionálního rozvoje

Teorie výrobních okrsků

- specifické využívání pracovní síly
 - ▣ za úspěchem výrobních okrsků je také potřeba vidět až vykořisťování nízko ohodnocené pracovní síly
 - ▣ využívání některých ilegálních operací (např. vyhýbání se placení zdravotního a sociálního pojištění)
 - ▣ absence vlivu odborů v malých firmách

Teorie výrobních okrsků

- popularita teorie narostla s jasnou krizí fordismu a přechodem na výrobní podmínky flexibilní specializace (viz strukturalismus)
- ideálem se stala regionální ekonomika založená na sítích těsných mezipodnikových vazeb založených na důvěře a vzájemné výhodnosti, specializaci, která se pojí s inovací a schopností flexibilně reagovat na měnící se trendy v poptávce

Teorie výrobních okrsků

- koncept flexibilní specializace vedl k dezinterpretaci původní teorie výrobních okrsků → impuls k diskuzím o globálních změnách ve světové ekonomice:
 - ▣ zkracování inovačního cyklu výrobků
 - ▣ nárůst příležitostného zaměstnávání a práce na částečný úvazek,
 - ▣ dezintegrace velkých firem a rozvoj subdodávek od jiných firem,
 - ▣ omezení skladování...
- témata prostorové aglomerace, mezipodnikových vztahů a spolupráce malých a specializovaných firem se dostala do popředí na dalších deset let
- začaly se objevovat další studie přinášející nové příklady úspěšných „výrobních okrsků“ (Bádensko-Wurtembersko, okolí francouzského Lyonu, kalifornský Hollywood či Silicon Valley)

Teorie výrobních okrsků

- kritika obdobná jako v případě regionální aplikace regulačních teorií
 - ▣ nelze vztahovat úspěšné praktiky několika regionů v globálním kontextu (neopakovatelné a nepřenositelné lokální podmínky)
 - ▣ úspěch dán zneužitím neorganizované pracovní síly a „poloilegalitou“ některých operací
 - ▣ podcenění adaptací a inovací u velkých firem

Teorie výrobních okrsků – závěry

- část zkušeností „flexibilních regionů“ je přenosná
 - ▣ endogenní přístup rozvoje aktivizací místního potenciálu
- prostorová aglomerace malých firem v dříve málo industrializovaných oblastech je tak do určité míry protikladem vůči globální organizaci výroby, kterou uskutečňují nadnárodní korporace
- otázky aglomeračních efektů, mezipodnikové spolupráce a konkurenceschopnosti
- forma organizace výrobních okrsků nepředstavuje globální trend (jedna ze specifických reakcí na zintenzivnění konkurence založené na kvalitě a originalitě výrobků)
- regionální rozdíly: místně specifický proces historického vývoje, který utváří konkrétní institucionální prostředí daného regionu.

Sítě kontaktů a regionální „zakořenění“

- obecná nepřenositelnost „italské myšlenky“ , nicméně aglomerace většího počtu stejně velkých obdobně zaměřených firem je nositelem rozvoje: konkurují si, ale zároveň spolupracují → inovace, rozvoj místních specializovaných institucí
- snaha objasnit velkou inovační schopnost některých regionů, jejich flexibilitu na trhu
- potřeba sítě kontaktů (trh nefunguje jako čistě anonymní systém poptávky a nabídky): *kriticko-racionalistické přístupy*
- faktor vzájemné důvěry - téma hledání si práce

Sítě kontaktů a regionální „zakořenění“

- sítě kontaktů s různou kvalitou a mírou důvěry vytváří kontext, ve kterém se odehrávají ekonomické transakce
- Sítě (networks) vlastní infrastrukturu tržních mechanismů, přičemž každý ekonomický subjekt je v síti určitým způsobem zakořeněn (embedded) → na kvalitě závisí jeho další vývoj
- velký ohlas
 - ▣ role osobních vztahů, vzájemné důvěry mezi obchodními partnery a kontakty jako forma společenské integrace ekonomických vztahů se stávají novým prostředkem socioekonomické analýzy
- teorie byla výrazně mnohokrát modifikována a často protichůdně chápána

Sítě kontaktů a regionální „zakořenění“

- P. Cook, K. Morgan (1993): **network paradigm** –
 - sítě kontaktů spojovány s přenosem kvalitních informací, umožňující rychlý přenos nápadů a strategických informací, jež vedou k schopnostem podniků rychle expandovat a inovovat.
 - všeobecně přenositelné
- jiní autoři chápou „zakořenění“ především ve smyslu existence místních subdodavatelských vztahů (local embeddedness)
- objevují se názory o tzv. „**vykořeňování**“ (disembedding) ekonomických interakcí (nedostatek místních kontaktů a závislost na vztazích kontrolovanými aktéry mimo region)

Sítě kontaktů a regionální „zakořenění“

□ kritika

- existence sítí a vazeb nemusí znamenat úspěšný rozvoj
- existence vazeb založených na podřízenosti a dominance

□ diskuze o institucionálních charakteristikách regionů, sítích kontaktů, zakořenění a jejich použití v regionální politice postupně vedly k zformování nového směru

- ▣ Teorie učících se regionů

Teorie učících se regionů

- zdrojem konkurenceschopnosti jsou vědomosti, schopnosti se učit se a vytvářet kulturní klima, které napomáhá inovacím
- konkurenceschopnost založená na neustálých inovacích, nikoliv cenová
- týká se všech odvětví
- znalosti jsou považovány za „nejstrategičtější surovinu“ a učení za rozhodující proces z hlediska trvale udržitelné konkurenceschopnosti
- v současném globalizovaném světě je jen málo faktorů, jež může být považovány za lokální a nemobilní – patří k nim právě znalosti a schopnost učit se
- autoři teorie soudí, že učení a inovace neprobíhají izolovaně v jedné firmě na základě jejích vnitřních zdrojů, ale potenciál inovovat a učit se je podstatně ovlivněn formou vztahů mezi firmou a jejím prostředím

Teorie učících se regionů

- rozdíly ve schopnosti učit se a inovovat jsou považovány za klíčový mechanismus regionální diferenciace
- inovační subjekty mají obdobné potřeby tj. kvalitní sociální, institucionální, životní a kulturní prostředí
- typické znaky učících se regionů jsou podle Malmberga:
 - A. ekonomická konfigurace regionu (větší množství podobně zaměřených firem)
 - B. technologická infrastruktura (existence výzkumných institucí a jejich propojení s podniky)
 - C. kultura a instituce regionu (kulturní a sociální prostředí území a kvalita institucí vytvářející vhodné podmínky pro inovace)
- formy a charakter učení přesahuje svým významem do psychologie
 - ▣ kodifikované vs. nekodifikované (nepřenositelné) vědomosti

Teorie učících se regionů

- pakliže jsou dané vědomosti univerzálně přenosné → ztráta konkurenční výhody → regiony by měly poznat ty schopnosti a dovednosti, jež jsou pro daný region specifické: identifikace tzv. vztahových aktiv
- koncept „institucionální hustoty“
 - podstatou úspěchu je existence mnoha vazeb, u nichž je důležité, jak jsou navzájem propojeny, co šíří, jaké vztahy moci (a podřízenosti) tyto vztahy utvářejí.
 - význam vytváření a adaptace na nové vazby, zapojení se do globální ekonomiky
- regiony své výhody mohou ztrácet, pokud nezachytí důležité vnější podněty, dostávají se do stádia „lock in,, (např. Porúří, Newcastle)
 - ▣ proces institucionálního zakrnění ovlivněný zvolenou cestou rozvoje („path-dependence“)

Teorie učících se regionů

□ kritika

- hledání ideálních typů
- nedostatek empirických výzkumů podporujících teorii a její závěry
- poměrně „mladá“, stále se vyvíjí
- teorie nehledá obecný „návod“ na rozvoj regionů, ale spíše se snaží analyzovat jednotlivé regiony a pochopit příčiny jejich úspěchu či neúspěchu
- omezenost možnosti predikce

Regionální politika inspirovaná institucionálními teoriemi

- intervence, spolupráce veřejného a soukromého sektoru
- ukazuje se, že nejúčinnější jsou investice do rozvoje lidských zdrojů, do vzdělání a výchovy kvalifikovaných lidí
- význam kontaktů s vědou (univerzitami), technologické parky, výzkumných ústavů
- podpora vytváření příjemného životního prostředí
 - kvalita života

Regionální politika inspirovaná institucionálními teoriemi

□ kritika politik

- příliš nekonkrétní a obtížně proveditelné návrhy
- v řadě regionů není problém deficit kvalifikovaných lidských zdrojů, ale nedostatek koncentrovaných materiálních zdrojů, jimiž by bylo možné odstranit problémy chudoby a sociální marginalizace
- tvorba pracovních míst v oborech, pro která je příznačná vysoká míra inovací a učení, se dotýká jen omezeného souboru, již dostatečně kvalifikovaných osob
- jiná forma „vykořisťování“ pracovní síly významnou selekcí

Děkujeme za pozornost !!!!!

Konečný O. (2010). Institucionální směry regionálního rozvoje. In T. Krejčí et al. Regionální rozvoj – aplikace, teorie, regionalizace, pp. 86-105. Brno: MENDELU.